

SMÅSKRIFTER I DJURSKYDD

II

HUSDJURENS
VANLIGASTE SJUKDOMAR

AV

ALLAN HÖIJER

Emil Gederwentz

HELSINGFORS 1917

SÖDERSTRÖM & C:o FÖRLAGSAKTIEBOLAG

NEW YORK

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF MODERN ART

1929

1929

1929

SMÅSKRIFTER I DJURSKYDD

II

HUSDJURENS
VANLIGASTE SJUKDOMAR

AV

ALLAN HÖIJER

HELSINGFORS 1917
SÖDERSTRÖM & C:o FÖRLAGSAKTIEBOLAG

SÄSKRIFTER I FÖRSYDD

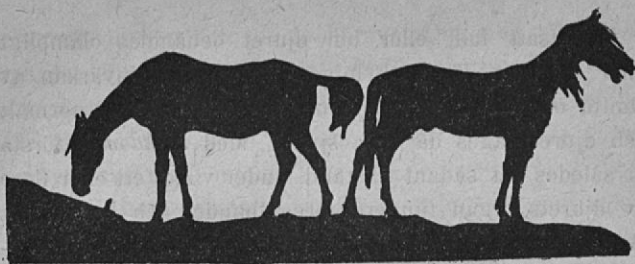
II

HUSDJURENS
VANLIGASTE SJUKDOMAR

ALAN HOLLER

HELSINGFORS 1917

FRENCKELLSKA TRYCKERI-AKTIEBOLAGET

Emil Lederer

Husdjurens vanligaste sjukdomar.

Om sjukdomar i allmänhet.

En god och riktig behandling av våra husdjur skänker oss ej allenast glädje utan är även till stor fördel för oss själva.

Ett vänligt och ändamålsenligt skött djur utför sitt arbete villigt, lämnar rikligt mjölk eller tillgodogör sig maten väl och fetmar. Bemöter man däremot djuret med skrik och slag eller utfodrar det dåligt, arbetar det ojämt och ovilligt, giver mindre mjölk eller håller sig magert. Och allt detta är ju till skada för djuregaren.

Liksom hos människan utföras även djur kroppens olika arbeten av härför lämpliga apparater eller s. k. organ. Sålunda hava t. ex. matsmältningsorganen till uppgift att upptaga och smälta eller förändra maten på sådant sätt, att den kan övergå i bloden och bliva till nytta för djur kroppen i dess helhet. Då alla kroppens organ arbeta normalt, är djuret friskt.

I motsatt fall, eller om djuret behandlas olämpligt eller utsättes för förkylning, yttre våld, invärkan av smitta o. dyl. kunna organen ej arbeta (fungera) normalt och djuret säges då vara sjukt. Med *sjukdomen* förstå vi således ett sådant tillstånd, under vilket ett eller flere av djurets organ fungerar oregelbundet och hos djuret åstadkommer så tydliga störingar, att skötaren observerar dem.

Sjukdomarna uppstå ej av sig själva utan som följd av olika s. k. *sjukdomsorsaker*. Dessa äro mångahanda såsom yttre våld, olycksfall, förkylning, otjänligt foder, osund luft i stall och ladugårdar, oriktig behandling och utfodring, giftiga ämnen, bakterier o. s. v.

Förkylning är en rätt vanlig sjukdomsorsak. Om man t. ex. kört hästen varm och svettig, bör man så fort som möjligt torka den med halm eller liknande och täcka den väl. Utsätter man den däremot för drag och ställer den våta hästen i stallet utan att torka och täcka den, avkyles huden hastigt och detta förorsakar sjukdomar av olika slag. Likaså förkyler sig djuret lätt om det får dricka kallt vatten i stora mängder.

Förskämt eller på annat sätt förorenat foder förorsakar lätt sjukdomar i matsmältningsorganen, så även plötsligt ombyte av foder, isynnerhet om djuret ej är vant vid det nya fodret (t. ex. utfodring av råg eller rågmjöl åt hästar). Särskilt anser jag mig böra påpeka en ej så ovanlig sjukdomsorsak: I största välmening giver mången ett magert, svältfödt djur kraftig och riklig föda, vilken djuret med begärlighet förtär. Matsmältningsorganen äro emellertid ej vana härvid och djuret in-

sjuknar, ja kan t. o. m. dö härav. Om man vill få ett magert djur fetare är det därför av största vikt att småningom öka fodermängden. Önskar man åter utbyta ett slags foder emot ett annat, bör även detta foderombyte ske småningom.

Osund luft uppstår i stall och ladugård, som sakna ventilationsinrättning eller vilkas dörrar och fönster hållas för mycket stängda. Frisk luft är för djuren lika nödvändig som mat och dryck.

De smittosamma sjukdomarna förorsakas av s. k. *bakterier*. Dessa äro så små, att man ej kan se dem med blotta ögat, härtill fordras starka förstoringsglas eller s. k. mikroskop. Det är ej bakterierna själva som förorsaka sjukdom utan de gifter, som bakterierna bilda medan de leva i djurkroppen.

Att djuret är sjukt kunna vi sluta av olika *sjukdomstecken eller symptom*. Om djuret t. ex. haltar på en fot veta vi att sjukdomen har sitt säte här. Känna vi närmare på foten och finna ett ställe varmt, böra vi röra denna del i olika riktningar och trycka på det varma stället. Visar djuret härvid ömhet eller smärta, hava vi funnit det sjuka stället. Detta, att genom undersökning utleta var sjukdomen har sitt säte och bestämma, av vilken sjukdom djuret lider, kallas att *ställa diagnosen*.

För att kunna bota ett sjukt djur, är det alldeles nödvändigt att veta, av vilken sjukdom det lider. Detta är emellertid ofta så svårt och fordrar så stora kunskaper, att endast en läkare kan göra det. Vid många sjukdomar är det därjämte av största vikt att det sjuka

djuret så snart som möjligt erhåller riktig hjälp, ty annars åsamka vi djuret stora plågor, vilka dessutom i hög grad nedsätta djurets motståndskraft mot sjukdomen, som härigenom lätt blir svår att häva. Särskilt vid sjukdomsfall gäller det gamla ordspråket: snar hjälp är dubbel hjälp.

Läkemedel finnes det af så många olika slag, att det ej kan komma ifråga att här närmare redogöra för dessa. Avsikten med dessa råd och lärdomar är ju, att skaffa våra husdjur goda vänner, som vid förefallande olycksfall och sjukdomar kunna lämna dem den första hjälpen tills läkare hinner anlända, och sedan efter dennes anvisning sköta det sjuka djuret. I detta avseende är det viktigt att veta, huru man skall få djuret att intaga det föreskrivna läkemedlet. Bäst är att blanda läkemedlet i sådan mat eller dryck som djuren tycka om och sålunda locka djuret att intaga detsamma. Många läkemedel hava emellertid så elak smak eller lukt, att djuret ej är villigt att intaga desamma.

Det blir då nödvändigt att *ingiva läkemedlet*. Åt nötkreatur sker detta lättast med en stark flaska, rymmande ungefär $\frac{3}{4}$ liter vatten. Om läkemedlet är ett salt (t. ex. glaubersalt) löses detta i vatten, i annat fall löses det i någon slemmig vätska t. ex. lin- eller havreslem. Flaskhalsen införes i den ena mungipan och man låter vätskan rinna över djurets tunga, samtidigt hålles dess mun något högre än nacken. Det är farligt att sträcka halsen för mycket, ty i denna ställning har djuret svårt att svälja läkemedlet, som då lätt råkar i vrångstrupen (= luftstrupen) och lungorna, samt kan

förorsaka djurets död. Hästar och svin hava mycket svårt att svälja flytande läkemedel varför ingivning med flaska åt dessa djur absolut bör undvikas.

Åt hästar ingivnas läkemedel helst i form av gröt med en särskild härför konstruerad apparat. Saknas en sådan blandar man läkemedlet med mjöl och vatten till mos eller deg, som antingen med handen införes i munnen eller ock med en liten spade (gjord t. ex. av ett pärtstycke) strykes på djurets tunga. Vid ingivningen låter man en medhjälpare hålla hästens huvud i vågrät läge, ställer sig framför hästen och inför vänstra handen från sidan i munnen samt uttager tungan något. Härefter införes läkemedlet med högra handen i munnen och strykes på tungroten, varefter man genast släpper taget om tungan.

Svårast är det att ingiva läkemedel åt svin. Munnen öppnas hos dessa djur med en rund tråkloss, som hålles emellan kindtänderna. Läkemedlet blandas helst med sirap och strykes med en slät, flat sticka på tungroten. Åt hundar är det mycket lätt att ingiva medicin, som helst gives i flytande form. En medhjälpare håller hunden emellan sina knän och fattar med sin vänstra hand om hundens nos så att munnen hålles slutet. Härefter sticker medhjälparen två fingrar i högra mungipan och utdrager denna något så att den bildar en tratt. I denna hålles nu läkemedlet.

Feber.

Vid flere inre och yttre sjukdomar inträder ett egenomligt sjukdomstillstånd, som kallas feber. Kroppen

kännes därvid het, men benen, öronen och hornen äro kalla. Läger man handen på bröstet, strax bakom armbågen, känner man hjärtat slå hårdare (= tydligare) och oftare än vanligt. Även andhämtningen sker oftare och är stundom, särskilt hos hundar och katter, flämtande. Djuret ser trött ut, foderlusten är dålig, träck och urin avgå ej så ofta, som hos friska djur. Kon giver mindre mjölk än tidigare. Det säkraste kännetecknet på feber är emellertid att kroppstemperaturen stiger en grad eller mera över det normala. Vid svåra febersjukdomar kan den stiga ända till 42° , sällan högre, ty detta medför i regeln djurets död. Kan man ej mäta djurets temperatur (= kroppsvärme) giva även andhämtningen och pulsslagens antal anvisning om förekommande feber. För att kunna bedöma dessa, är det nödvändigt att känna dem hos ett friskt djur. Detta framgår av nedanstående tabell, i vilken människans normala temperatur m. m. även anges.

	N o r m a l		
	Temperatur	Puls	Andhämtning
Människa	37°	50—75	12—20
Häst	38°	25—40	8—16
Nötkreatur . . .	38.5°	35—60	10—20
Får och get . . .	40°	70—80	15—25
Svin	39°	40—50	10—15
Hund	38.5°	70—120	15—30
Katt	39°	120—170	20—30

Temperaturen mätes med en härför gjord apparat, febertermometer, som insmord med litet vaselin, olja eller tvällösning införes i djurets ändtarm. Vid temperaturmätningen bör man klappa djuret och tilltala det vänligt, ty annars blir det lätt oroligt och visar för hög temperatur.

Pulsslagen uppstå därigenom att hjärtat driver bloden ut i pulsåderna. De räknas vanligen på mitten av underkäken eller insidan av armbågen. Mot något av dessa ställen trycker man ett finger tills man känner pulsen slå mot detsamma. Pulsslagen äro olika hos äldre och yngre djur; de i tabellen upptagna talen angiva det högsta antal pulsslag, man hos ett friskt djur kan räkna i minuten. Kan man räkna flere slag har djuret antagligen feber.

För att *nedbringa febern* användes ett flertal olika läkemedel s. s. antifebrin och kamfersprit; bäst är dock att för deras användning rådfråga en djurläkare, ty dessa läkemedel kunna lätt, om de givas i för stora mängder, skada hjärtat. Vid flere febersjukdomar är det mycket välgörande att anbringa ett våtvärmande omslag om den sjuka kroppsdelen, t. ex. vid lunginflammation omkring bröstkorgen. Omslaget lägges så att man doppar en handduk eller ett lakan i vatten som stått inne i rum en tid. Lakanet utvrides därefter och lägges jämt om den sjuka delen och utanom detta lindas ett eller två hästtäckan el. likn. Härvid bör man se till att omslaget sluter väl till kroppen. Det förnyas (= ombytes) efter 3—4 timmar.

Sår.

Sår uppstå vanligen genom yttre våld och medföra i regeln blödningar. Beroende på utseende och det föremål, som förorsakat såret talar man om skuret sår, sticksår och krossår.

Om såret blöder starkt, gäller det först och främst att stilla blödningen, vartill användes omslag med kallt, rent vatten, snö eller is. Är blödningen ej mycket stark, bör man snarast möjligt anlägga ett förband. Såret tvättas först väl rent med ljumt, kokt vatten, i vilket blandas något kreolin, lysol eller annat sårmedel. Här-efter lägges ren bomull på såret. Bomullen kan anläggas antingen torr eller ännu hellre uppblött i svag kreolin-lösning. Sistnämnda beredes sålunda att till en liter kokt vatten, som fått svalna, blandas två teskedar eller högst en matsked kreolin, varefter flaskan väl omskalkas. På bomullen lägges en binda av rent bomulls- eller linnetyg, klippt i remsor av 6—8 cm:s bredd. Om såret blött starkt, tilldrages bindan ganska hårt, men får då ej ligga längre än 12 timmar, varefter omslaget bytes och bindan lägges lösare. Vanliga sår tvättas sedan en, högst två gånger dagligen med kreolinlösning, beströs med något sårpulver t. ex. borsyrepulver, täckes med ett tunnt lager bomull, och fästes med en bred binda. Bildar sig en skorpa på såret, trycker man på denna för att se, om var bildat sig under densamma. Har så skett, borttvättas sårskorpan varligt och såret behandlas „öppet“ d. v. s. utan förband. Öppen sårbehandling är den vanligaste hos våra större husdjur,

emedan man har svårt att anlägga ett förband på andra ställen än benen och halsen. Om såret är större eller djupt, men rent, läkes det fortast genom hopsyning. Detta arbete bör naturligtvis överlämnas till en djurläkare, vars råd även bör inhämtas vid svåra och varbildande sår.

Genom att vanvårda ett sår förorsaka vi lätt djuret svåra lidanden och urståndsätta det från att utföra sitt arbete. Även små sår böra behandlas, ty de giva lätt, om de vanvårdas, anledning till varbildning och blodförgiftning. Detta gäller isynnerhet sticksår.

Kontusioner eller krossador.

Vid häftiga slag, stötar och liknande händer det ofta att huden förblir hel, medan de därunder liggande vävnaderna svårt skadas. Snart uppstår på stället en varm, öm svullnad, som småningom tilltager i storlek. Vid svåra kontusioner och krossår har djuret svåra plågor, vilka snarast möjligt böra lindras varför djurläkare genast bör tillkallas. Tills denne hinner anlända lägges ett kallt omslag, helst med kreolinlösning, på det skadade stället och förnyas så snart det blir varmt. I lindrigare fall är detta i allmänhet nog, men kalla omslag få ej användas under längre tid än högst 3 dygn. Sedan pålägges ett vätvärmande omslag, som ombytes tre gånger dagligen. Till dessa omslag, vilka i ett flertal sjukdomar äro mycket välgörande, användes en i vatten blött handduk eller lägges ett lakan, som omvrides något,

om den skadade delen, utanom detta en vaxduk och ytterst ett ganska tjockt ylleomslag.

Ett särskilt slag av kontusioner äro de trycksador, som vanligen benämnas *rank- eller selbrott*. Dessa uppstå av att rankorna eller seldonen ej passa för hästen (äro för stora eller för små) eller också därav, att seldonen ej hållas rena. Då hästen köres svettig, fastnar dam och smuts lätt på seldonen, och då den smutsiga ranken eller selen skavar emot hästens svettiga hud, uppstå lätt små trycksår. Bliva dessa ej skötta och seldonen rentvättade, blir tryckskadan allt större och djupare samt förorsakar djuret svåra plågor. Det är tyvärr ej ovanligt, att hästens körare ej ägnar dessa selbrott någon vidare uppmärksamhet, utan med piskan driver hästen framåt, då den ej vill draga lasset med sin såriga, ömma bog eller rygg. Detta djurplågeri hämnar sig dock, ty av de vanskötta rank- och selbrotten uppstå ofta *bringböld* och *mankfistel*, vilka måste opereras och fordra lång tid, stundom flere månader, för att läkas, och under denna tid kan hästen ej användas till något arbete. Allt detta kan dock lätt undvikas om man dels ser till, att hästen har lämpliga seldon, dels varje kväll, då hästen kommer svettig hem, torkar de delar av rankor och selar, som ligga emot huden, med en fuktig trasa, med vilken även hästens bogar och rygg befrias från svett. Om barnen hålla av sin häst, göra de nog gärna honom denna tjänst, eller huru?

Behandlingen av lindriga selbrott är mycket enkel, och svåra behöva selbrotten ej bliva, om de blott skö-

tas. Såret baddas i svag kreolinlösning och täckes med kreolinsalva (en matsked kreolin välblandad med en kaffekopp ren vaselin) eller zinksalva. Mellan såret och selen lägges en linnelapp. Vill såret det oaktat ej läkas, bör hästen under några dagar befrias från arbetet.

Hudsjukdomar.

Hudutslag förekomma av många olika slag och bero alla på en ytlig inflammation i huden, i regeln förorsakad av dålig hudskötsel och trånga, smutsiga bostäder för djuren. Hos djur, som ryktas och skötas väl varje dag, få bo i ljusa, snygga och rymliga stall eller ladugårdar, och hava en ren, torr liggplats, ses dessa hudutslag sällan. Och då som allmän regel gäller, att det är mycket fördelaktigare för djuregaren att förekomma uppkomsten av sjukdomar, än att behandla dem, borde det ligga i djuregarens eget intresse att genom lämpliga bostäder och god skötsel hindra uppkomsten av dylika hudåkommor. Genom rikligare avkastning eller större trivsamtet och arbetsduglighet belönar djuret nog honom härför.

Behandlingen av hudutslag består vanligen i, att man på de utslagna ställena en gång dagligen ingnider kreolinsåpa (som beredes genom att väl blanda en matsked kreolin till ett mindre dricksglas grönsåpa) och låta den ligga på ungefär en timme. Härefter borttvättas kreolinsåpan noga med ljumt vatten.

Man- och svansskorv har man kallat ett egendomligt hudutslag hos hästen, vid vilket stark mjäll- eller skorv-

bildning uppstår i roten av taglen. Hästen skubbar sig oupphörligt, varav lätt uppstår sårnader vid halskammen och svansroten. Lindriga fall botas genom att man dagligen tvättar övre delen av halsen och svansroten med en blandning av en matsked kreolin till en liter linfrö- eller havreslem. Hjälper ej detta bör vid dessa såsom vid övriga hudutslag veterinär (= djurläkare) anlitas.

Mugg är ett i kotböjning hos hästar vanligt förekommande lidande. Åkomman börjar med ansvällning, värme och ömhet i huden strax ovan om hovens bakre del. Om någon dag uppstå här små sår, som bliva allt större och större och slutligen bilda långa på tvären löpande sår, som vanligen avsöndra en gulaktig vätska. Blir åkomman ej nu behandlad, betäckes kotböjningen snart med skorv och hela foten sväller starkt. Hästen haltar och kan ej användas till arbete.

Mugg uppstår ofta hos hästar, som få stå mycket eller användas på smutsiga vägar. Särskilt om snö och smuts fästa sig i kotböjningen och få ligga där länge utan att hästens ben bliva tvättade och torkade, uppkommer lidandet lätt; likaså genom inverkan av väta och köld på benen. Såväl för att förebygga uppkomsten av åkomman som för att häva densamma, är det viktigt att, då hästens ben blivit kalla och våta, tvätta dem med varmt vatten och sedan gnida dem torra med halm. Benen fås även torra genom att man lindar dem med torra yllebindor.

Då hästen fått *mugg*, böra de såriga ställena två gånger dagligen gnidas med kreolin- och zinksalva. Är lidandet svårare måste hästen få stå och på benen

lägges ett våtvärmande omslag (se sid. 8), vartill helst användes en lösning av en tesked alun och två teskedar blysocker, upplösta i en liter vatten.

Rasp kallar man ett hudutslag, som mycket liknar mugg, men har sitt säte på framsidan av hasen, och är betydligt mera svärläkt än detta. Hjälper ej den för mugg angivna behandlingen för rasp, bör djurläkare rådfrågas.

Ohyra (löss m. m.) av olika slag förekomma hos alla våra husdjur men mest hos nötkreaturen. Såsom följd av den klia ohyran medför, skubba sig djuren oupphörligt mot närstående föremål och erhålla härigenom sår och hårlösa fläckar på olika ställen. Orsaken härtill är vanvård, bristande renlighet och svältfödning. Detta är åter ett av de fall, genom vilka djuren få lida för att skötaren ej ägnar dem tillräcklig vård.

Vid fördrivandet av ohyra bör djuret först klippas och ryktas väl, vilket helst bör ske utom ladugården eller stallet för att ej ohyran skall stanna där och ånyo angripa djuret. Härefter tvättas djuret omsorgsfullt med ljum kreolinlösning (en dryg matsked på en liter vatten) eller också ingnides kreolinsåpa (se sid. 10) på de hårlösa ställena och borttvättas efter en timme. Denna behandling bör förnyas efter en vecka. Ladugård och stall böra väl rengöras och nya ryktdon anskaffas eller ock böra de gamla rengöras i het kreolinlösning. Djuren måste efter behandlingen ej allenast ryktas väl utan även erhålla tillräcklig föda, så de äro vid gott hull, ty annars blir behandlingen ofta utan resultat.

Skabb förorsakas av små, för blotta ögat osynliga

djur, som leva i djurets hud. De åstadkomma ett mycket elakartat och svårläkt hudutslag, som tillskyndar djuret en olidlig klåda. Misstänker man att något av ens husdjur lider av skabb, bör veterinär snarast möjligt rådfrågas. Ihågkommas bör nämligen att skabb liksom löss och annan ohyra lätt överföres från djur till djur, och att vissa slag av skabb även kunna överföras från djur till människor.

Sjukdomar i rörelseorganen.

De allmännaste av dessa äro benskörhet, benmjukhet, ledvrickningar, böjseneinflammationer och hovsjukdomar.

Benskörhet och benmjukhet kunna förekomma hos alla husdjur, men mest hos unga djur, särskilt grisar. Sjukdomen uppstår därav att djuren erhålla för litet kalksalter och fosforsyra i fodret. Denna kalkbrist i fodret kan även förorsakas av att själva marken, från vilken fodret erhålles, är kalkfattig. Även svältfödning och vistelse i trånga mörka bås eller kättar, med dålig luftväxling befördrar uppkomsten av sjukdomen, som hos grisar mycket påminner om engelska sjukan hos barn.

Sjukdomens kännetecken äro olika hos fullvuxna och unga djur. Fullvuxna djur slicka gärna närliggande föremål, förtära ofta jord och liknande. Huden blir torr och hård och djuren magra starkt. De hava svårt att röra sig och då de gå, höres ofta ett egendomligt knakande ljud. Om sjukdomen är långt framskriden uppstår lätt benbrott, t. o. m. av så obetydliga orsaker, som att djuret lägger sig. Unga djur hava även svårt att

gå eller stå och ligga helst. Ledgångarna bliva förtjockade, benen få en felaktig ställning och ryggen blir ofta krökt.

Behandling: För denna liksom för övriga av vanskötsel förorsakade sjukdomar är det av allra största betydelse att man snarast möjligt genom kraftig och god föda, frisk luft och ljus i kättarna, försöker gottgöra de försyndelser man gjort sig skyldig till emot djuret. Till fodret bör dessutom blandas foderbenmjöl (en struken tesked åt grisar, två teskedar åt kalvar och föl, 2—3 matskedar åt större fullvuxna djur).

Åt nötkreatur och hästar bör man dessutom i krubban lägga ett större stycke koksalt, vilket djuren kunna slicka. Hos foderhandlare erhålles härför särskilt gjorda saltrullar. Är jorden kalkfattig, böra fälten gödslas med lämpliga bigödningsämnen.

Ledinflemation förekommer vanligen hos hästar, och är av många olika slag. Med *ledvrickning* förstå vi att de benytor, som tillsammans bilda en led, glida ifrån varandra. Förbliva benytorna i detta läge, säga vi att foten är „ur led“. Det gäller då att fortast möjligt bringa ledytorna i rätt läge och härför bör veterinär anlitas. Vid ofullständig ledvrickning återtaga ledytorna utan hjälp sitt naturliga läge, men giva anledning till inflammation i leden. Den kännes då varm, öm och ansvalld. Vrider man leden, visar djuret smärta. Låter man hästen gå eller springa visar han sig halt. Behandlingen består i omslag omkring leden med is, snö eller kallt vatten under 3—5 dagar. Har hältan då ej upphört, bör ett vätvärmande omslag (se sid. 8) om-

läggas, djuret måste naturligtvis få stå under den tid det behandlas, ty det är ett hjärtlöst djurplågeri att använda en halt häst till arbete.

Upphakning av knäleden kallar man en egendomlig vrickning hos hästen, då knäskålen blir fastsittande mot nedredelen av lårbenet. Att så är fallet ses därav att det ena bakbenet plötsligt blir alldeles styvt och varken kan böjas eller lyftas. Knäskålen bringas i rätt läge genom att den kraftigt tryckes nedåt och utåt samtidigt med att hela benet drages framåt.

Med *spatt* förstå vi en långsamt förlöpande inflammation i hasleden, på vars insida oftast uppstår en benutväxt. *Ringkota* kalla vi åter en inflammation i kronleden, omkring vilken uppstår en broskbildning, som slutligen förbenar. Vid båda dessa lidanden är broskbildningen vanligen så stor att man lätt kan se den. Hältan vid spatt och ringkota är egendomlig däri, att hästen haltar starkt, då den tages från spiltan, men hältan upphör eller minskar betydligt, då hästen gått en stund.

Böjseleinflammation. De böjseor, som gå på bakre sidan av skenbenet, äro lätt utsatta för försträckningar, särskilt hos hästar, som användas till tungt arbete eller som hava slöa utslitna skor. Lidandet igenkännes därpå att hästen blir halt, och att senan kännes varm, svullen och öm.

Behandlingen inledes ofta med ett kallt omslag, anlagt om den sjuka senan. Denna behandlingsmetod bör dock endast användas för arbetshästar, som sällan behöva springa. För åkhästar vill jag avråda från an-

vändandet av kalla (kylande) omslag på böjsenorna, och tillråda anläggandet av ett vätvärmande omslag, helst med blysocker och alunlösning (se sid. 11). Detta omslag bör läggas mycket omsorgsfullt (se fig. 1) så att det utövar ett jämt tryck på senan. Det ombytes 3—4 gånger dagligen. Kunnna hältan och svullnaden ej härigenom fås att försvinna, bör djurläkare anlitas.

Hovsjukdomar förekomma ofta hos hästar och bero i regeln därpå, att hovbeslaget (= skoningen) utföres av personer, som ej hava tillräckligt insikter och färdighet i detta yrke. Den, som är mån om sin häst borde därför alltid låta sko densamma av en skicklig smed, som genomgått hovbeslagsskola. Och även vid förefallande fel och sjukdomar i hoven är det bäst

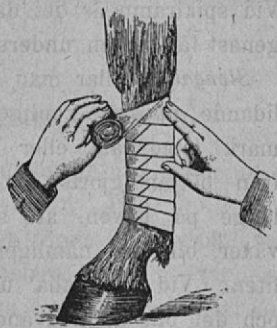

Fig. 1.

att låta en examinerad hovslagare avgöra, om fel kan rättas genom beslag eller om veterinär bör tillkallas.

De vanligaste hovsjukdomarna äro sömstick, spiktramp, stengalla, hovsprick, stålröta och fång.

Då man fäster skon med söm i hoven, får sömmen endast gå genom den yttre delen av hoven eller den såkallade hornkapseln. Slår man sömmen djupare in, kommer den lätt att såra eller trycka den innanför hornkapseln belägna köthoven och detta kallas *sömstick* eller *sömtryck*. Hästen haltar härav starkt och bör ovillkorligen behandlas av sakkunnig person.

Spiktramp har man åter kallat det lidande, som uppstår då hästar trampa en spik eller något annat vasst föremål med hoven. Fastnar detta endast i hornkapseln, har det ej några farliga följder för hästen, men går det vassa föremålet i kötthoven eller ännu djupare i hoven, kan detta medföra mycket svåra följder för hästen, ja till och med död i stelkramp, ett slags blodförgiftning. Vid spiktramp är det därför av stor betydelse att man genast får hästen undersökt och behandlad av djurläkare.

Stengalla kallar man en tryckskada i köttulan. Detta lidande uppstår vanligen då hästen användes på hård mark (stadsgata eller landsväg) och skorna antingen från början gjorts för små eller också fått ligga så länge på hoven, att skon blivit för liten. Då hoven växer, blir den nämligen större och skon därigenom för liten. Vid stengalla uppstår ofta varbildning i hoven och det blir då nödvändigt att snarast möjligt få varet bort från hoven. Även detta fel fordrar alltså sakkunnig hjälp.

Fång är en egendomlig sjukdom i kötthovens främre del och uppstår av samma orsaker som kolik (se nedan) d. v. s. av förkylning eller olämpligt och för mycket foder. Detta sker t. ex. då hästen rivit sig lös och ätit för mycket rågmjöl, havre eller liknande. Då lidandet har sitt säte i framhovarnas främredel, försöker hästen så mycket som möjligt spara på dessa. Den håller därför frambenen långt framsträckta och skjuter bakbenen så långt framåt som möjligt. Hovarna äro mycket heta och ömma, då man trycker på deras främre (= tå-) del. Skorna bära snarast möjligt borttagas och mjuka

i kallt vatten blötta lindor eller blå läggas om hoven. Därjämte är det fördelaktigt att giva hästen ett rikligt afföringsmedel t. ex. 200 gram glaubersalt. Kraftfoder (havre och liknande) får på inga villkor givas, utan bör hästen endast utfodras med hö och halm. Om hästen har svårt att stå, får man ej spara på ströhalm, ty annars uppstår lätt liggsår. Har sjukdomen varat länge bliva hovarna egendomligt missbildade eller utveckla sig till så kallade fånghovar.

Sjukdomar i matsmältningsorganen.

De vanligaste bland dessa sjukdomar äro trumsjuka, kolik, förstoppning och diarrè.

Trumsjuka. För att rätt kunna förstå denna sjukdom, som endast förekommer hos idisslare, är det nödvändigt att känna matsmältningsorganens byggnad hos nötkreatur och får. Dessa djur hava nämligen ej endast en mage eller magsäck, såsom människan, hästen, svinet, hunden och katten, utan fyra magar, nämligen vommen, bladmagen, nätmagen och löpmagen. Då kon äter sitt foder, tuggar den detta mycket ofullständigt, och blandar det huvudsakligast med spott, så att det kan nedsväljas. Fodret eller foderbollen går nu genom foderstrupen (= matstrupen) ned i den första magen eller vommen. Här ligger fodret en tid, varefter det åter stötes eller suges upp i munnen, där det nu tuggas ordentligt. Detta kallas att idissla och de djur (= nötkreatur, får och getter), hos vilka födan sålunda tuggas två särskilda gånger, kallas idisslare. Då det idisslade

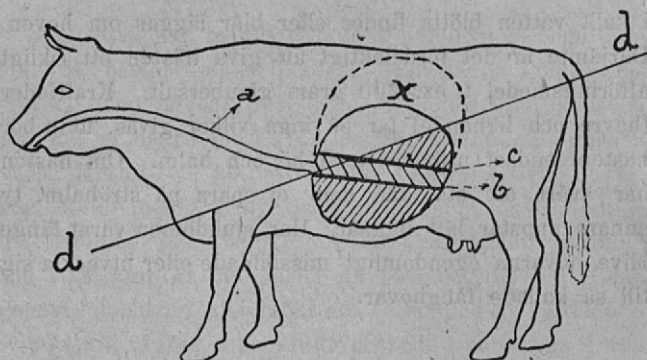

Fig. 2.

eller andra gången tuggade fodret nedsväljes, stannar det ej i vommen, utan går genom denna till de övriga magarna. Vommens läge i kroppen framgår av figur 2.

Om djuret upptagit mycket foder, såsom klöver, förskämnda rovor eller rovblad, bilda dessa rikligt med gaser i vommen. Denna sväller då starkt, vilket man ser därav att vänstra sidan av buken är starkt utspänd. Slår man med fingerspetsarna på detta ställe, låter det som när man slår på en trumma, därav namnet trumsjuka. Under normala förhållanden uppstötas de i vommen samlade gaserna genom foderstrupen, men då gasbildningen vid trumsjuka blir mycket stark, stiga gaserna över det ställe (se vidstående bild), där foderstrupen inmynnar i vommen och kunna ej mera uppstötas. Vommen sväller därför alltmer och mer, tills djuret dör.

Behandlingen av trumsjuka bör inledas så fort som möjligt och dess ändamål är att skaffa bort den i vom-

men samlade gasen. På tvären i djurets mun lägges ett halmband och bindes baktill vid hornen. Djuret bringas nu med frambenen högre än bakbenen t. ex. genom att man låter djuret stå på uppkörsbron till höskullen eller med framfötterna på en låda. Härigenom kommer vommens innehåll att ligga lägre än i foderstrupen. Gnides eller tryckes nu bukväggen, särskilt på vänstra sidan, starkt nedåt, pressas gaserna genom foderstrupen ut från vommen och djuret kan härigenom räddas från döden. Lyckas det ej att på detta sätt avlägsna gaserna, bör man insticka en trokar (eller i brist därpå en kniv) på det högsta stället av buken (x i bilden), ungefär en handsbredd framom vänstra höftbenet. Insticket bör göras raskt, för att djuret ej skall förorsakas smärta, och trokaren eller kniven riktas inåt och något framåt. Genom det sålunda bildade såret utströmma nu gaserna. Såret täckes sedan med en ren linnelapp, som fästas med tjära.

Ett särskilt slag av trumsjuka förorsakas av att *främmande kroppar* (såsom hel potatis eller större stycken av andra rotfrukter) *fastna i foderstrupen*. Detta kunna vi sluta därav att djuret håller halsen sträckt, rikligt spott flyter från munnen och vommen sväller starkt (trumsjuka). Dessutom känner man, ofta rotfrukten på vänstra sidan av strupen. Det gäller nu att fortast möjligt försöka avlägsna denna (t. ex. potatisen). Man inför handen i svalget och låter samtidigt en medhjälpare trycka det främmande föremålet uppåt. Lyckas man ej nu fatta och avlägsna potatisen eller turnipsstycket, försöker man med en böjlig käpp, om vars ena

enda mån vecklat blånor, stöta ned rotfrukten i vommen. Lyckas ej heller detta, instickes en trokar eller kniv i vommen, såsom härovan beskrivits. Genom det avsöndrade spottet smälter nu potatisen eller rotfruktsbiten och sjunker av sig själv ned i vommen.

Kolik kallar man en trumsjuka liknande sjukdom hos hästar. Denna sjukdom uppstår av rikligt och otjänligt foder, förkylning eller kallt dricksvatten i större mängder. Särskilt färligt är det att åt inköpta, svältfödda hästar genast giva mycket havre, bröd eller annat kraftfoder.

Kännetecken: Hästen blir orolig, skrapar med frambenen, ser sig ofta åt sidan, lägger sig och reser sig åter. Läger man örat till bukväggen, höres antingen ej några tarmljud alls eller ock egendomliga klara tarmljud.

Kolik är en mycket farlig sjukdom, som ofta medför döden. Djurläkare måste därför så fort som möjligt tillkallas. Tills denna hinner anlända bör bukväggen på båda sidorna bestänkas med terpentin och hästen gnidas med halmviskor helst av två personer, en på vardera sidan av hästen. Gnidningen bör ske med fasta tag, uppifrån nedåt och under buken. Sedan hästen gnidits varm, lägges ett hästtäck eller en filt om ryggen och en annan om buken, varefter de båda täckena eller filtarna hopfästas. Invärtes gives 150 gram glaubersalt, blandat med havremjöl och ett halvt dricksglas brännvin till bollar. Ändtarmen tömmes först med handen, väl insmord i olja eller tvål, och spolas sedan med ljumt tvålvatten.

Förstoppning förekommer hos alla våra husdjur och förorsakas vanligen av otjänligt och för rikligt foder. Träckavgången upphör, buken blir utspänd, djuret vill varken äta eller dricka och idisslingen försiggår oregelbundet eller upphör.

För att häva förstoppningen ingives åt djuret glauber-salt (häst och nötkreatur 150—300 gram) 2—3 gånger dagligen. Därjämte sättes lavemang d. v. s. ljumt tvålvatten insprutas i ändtarmen, helst med en fingertjock gummislang vars övre enda är fäst vid en tratt.

Diarre är egentligen en tarm-inflammation, förorsakad av förkylning, olämpligt foder eller plötsliga foderombyten. Den kännetecknas därav att djuret ofta har avföring (orätt kallad „lös mage“) av tunn beskaffenhet. I svårare fall äro avföringarna blodblandade. Hos

äldre djur är lidandet sällan farligt och häves genom lämplig och svag utfodring. Åt nötkreatur gives en matsked kreolin uppblandad med en liter linfröslem. Även åt hästen kan kreolin givas invärtes, men då blandat med havremjöl och något vatten. Såsom tidigare påpekats är det nämligen farligt att åt hästar ingiva medicin i flytande form.

Åt unga djur givas först 1—2 matskedar ricinolja och om buken lägges ett värmande omslag. Ungefär 4 timmar senare ingivas 1—2 teskedar krita och magnesia

Fig. 3.

i mjölk eller linfröslem. Hjälpa ej de här angivna medlen måste djurläkare rådfrågas. Detta bör alltid ske då kalvarna på en gård regelbundet få diarre, ty hos dessa djur förekommer en särskilt smittosam sjukdom, kallad *kalvdiarre* eller *kalvdöd*, som är mycket farlig.

Sjukdomar i andningsorganen.

Inflammation i luftstrupen och dess förgreningar förorsakas vanligen genom förkylning eller dammigt och unket foder. Den kännetecknas huvudsakligast av hosta, minskad matlust och avmagring. Behandlingen består rättast i inandningar, vilka givas på följande sätt: I bottnen på ett ämbar lägges torrt, välutluftat hö, var- efter ämbaret sättes i en säck. Till 2 liter kokhett vatten blandas en matsked terpentin eller kreolin och vattnet hålles i ämbaret. Säcken hålles nu kring djurets nos under 5—10 minuter, eller så länge ångor uppstiga ur säcken. Härvid bör man noga tillse, att säckens mynning hålles väl öppen d. v. s. ej tryckes mot djurets huvud, ty då kan kvävning lätt inträda. Invärtes gives 3 gånger dagligen en blandning av en tesked salmiak, en matsked lakritspulver och en matsked renad soda. Därjämte bör djuret erhålla god, lätt-smält föda och framför allt aktas för förkylning.

Kvarka är en smittosam sjukdom, som endast förekommer hos hästar, och kännetecknas av feber, slem- eller varflytning från näsan och stark svullnad av struphuvudet och trakten mellan båda underkäkarna, där bölder ofta uppstå. Stundom får djuret även hosta,

men därför är det ej rätt att — såsom i vårt land ofta sker — säga att en häst som hostar, har kvarka, ty hosta är ett sjukdomstecken, som förekommer vid många sjukdomar. Kvarka är däremot en särskild hos unga hästar förekommande smittosam körtelsjukdom, vari djuret kan dö. Behandlingen består i inandningar såsom ovan beskrivits och ett varmt omslag om strupen. Till omslaget är det mycket lämpligt att använda ett fårskinn med den ludna sidan inåt. På senaste tiden har man emot kvarka med stor fördel använt insprutning av *serum*, varmed förstås ett slags motgift emot smittosamma sjukdomar. Serumet får endast insprutas av en djurläkare.

Sjukdomar i urin- och könsorganen.

Av dessa skola här endast beröras kalvningsfeber och juverinflammation.

Kalvningsfeber eller *kalvningslamhet* kallar man en hos högmjölkkande kor någon dag efter kalvningen uppträdande sjukdom, som mest angriper nervsystemet. Kon börjar vackla, kan snart ej hålla sig stående, ligger för det mesta med huvudet emot vänstra sidan samt är mycket ouppmärksam och ofta så okänslig, att den ej ens driver bort flugorna, som sitta på dess kropp. Djuret äter eller dricker ej något, emedan det har svårt att svälja, sover för det mesta och giver mycket litet mjölk. Mäter man djurets temperatur finner man den lägre än normalt, 37 till 36 grader och därunder. Djuret har alltså ej någon feber, utan tvärtom, varför

benämningen kalvningsfeber är vilseledande. Kon får ofta förstoppning.

Sjukdomen, som ofta medför döden, förorsakas av gifter, vilka uppstå i juvret av den starka mjölkbildningen. Det är därför alldeles orätt att utfodra korna starkt strax före kalvningen och genast därefter mjölka dem mycket noggrant, ty härigenom befordrar man bildningen av de nämnda gifterna. Tvärtom bör man kort före kalvningen utfodra kon sparsamt och efter densamma absolut undvika såkallad eftermjölkning (mjölkning två gånger med kort t. ex. $\frac{1}{2}$ timmes mellanrum).

Behandlingen består numera i inpumpning av luft i juvret och bör denna behandling överlåtas åt veterinär. Invärtes medicin bör ej på några vilkor givas, ty kon har såsom nämnts vid kalvningsfeber mycket svårt att svälja och den ingivna medicinen rinner därför lätt i lungorna och kväver djuret.

Juverinflammation förekommer hos alla djur, mest hos kon. Den kan uppstå av förkylning i dragiga ladugårdar, yttre våld och dålig utmjölkning, men vanligen är orsaken bakterier, som genom spenkanalen intränga i juvret.

Sjukdomstecknen äro hetta och ömhet i juvret, vars ena del starkt svullnar. Mjölkavsöndringen minskar, mjölken blir vattmig, och innehåller ofta ystade mjölkrester, stundom blod.

Vid behandling av juverinflammation är en noggrann utmjölkning det viktigaste. Denna bör företagas ofta (minst 5—6 gånger dagligen) och mjölken från den sjuka juverdelen uppsamlas i särskilt kärl med något

kreolinlösning. Det är alldeles felaktigt att mjölka på golvet, ty här torkar den bakterierna (= sjukdomsorsaken) innehållande mjölken lätt och nedsmittar de friska juverdelarna eller andra kor. För att minska svullnaden i juvret bör detta dessutom ingnidas med grönsåpa eller kamfertsalva, och bör det därvid iakttagas att gnidningen sker med båda händerna samtidigt, uppifrån nedåt, alltså mot spenen.

Farsoter och andra smittosamma husdjurs- sjukdomar.

Dessa äro många, varför vi här endast skola redogöra för de hos oss vanligast förekommande.

Mjältbrand förekommer hos alla husdjur, mest hos nötkreatur och hästar, men överföres från dessa även lätt på människor. Den kännetecknas av hög feber (41° — 42°), påskyndad andning, matthet, stundom blodblandad träck och urin. Någongång uppträda på olika delar av kroppen svullnader av olika storlek. Emellanåt förlöper sjukdomen så häftigt att man ej alls ser några sjukdoms tecken. Det inträffar t. ex. att ett djur, som på kvällen visat sig friskt, på morgonen finnes dött. Ofta ser man då, att något blod flutit från näsa, mun eller ändtarm, och någon dödsstelhet infinner sig vanligen ej.

Kan det antagas, att djuret lider av eller dött i mjältbrand, får man ej på några villkor slakta eller flå detsamma, ty detta är livsfarligt. Någon behandling bör ej heller försökas, emedan sjukdomen är obotlig.

Vid befarat utbrott av mjältbrand bör, såsom vid andra svåra farsoter, anmälan snarast möjligt göras hos kommunalnämndens ordförande, som ombestyr att distriktsdjurläkaren på statens bekostnad kommer till orten och vidtager åtgärder för hämmande av smittans spridning.

Svinpest och *svinsjuka* förekomma, såsom namnen även säga, endast hos svin. De äro mycket smittosamma och utbreda sig snart till allå svin i svinhuset. Sjukdomstecknen äro diarre, hosta, dålig matlust och särskilt det att flere grisar och ungsvin samtidigt bliva sjuka och dö den ena efter den andra. Misstänker man att svinpest förekommer bör man antingen anmäla härom till kommunalordföranden eller om djurläkare finnes i närheten, sända svinets lungor, mage och tarmar till honom för att undersökas.

Rödsjuka är en annan hos yngre svin förekommande smittosam sjukdom. Den börjar med stark feber, svaghet i bakdelen och förstoppning. På olika ställen av huden uppstå röda fläckar, som bliva större och antaga en blåröd färg. Många djur dö visserligen i denna sjukdom, som dock ej är obotlig såsom svinpest. Vid rödsjuka har behandling med serum givit gott resultat och det är därför allt skäl att snarast möjligt anlita djurläkare, då man misstänker att rödsjuka förekommer bland svinen.

Tuberkulos är en hos både människor och djur i olika organ förekommande sjukdom. Då den uppträder i lungorna, kallas den vanligen *lungsot*. Sjukdomen smittar ej allenast från djur till djur, utan även från djur

till människor eller tvärtom. Lättast överföres sjukdomen genom förtäring av okokt mjölk från tuberkulösa djur.

Sjukdomstecknen äro hosta, torr hud och stark avmagring oaktat matlusten är god. Ett annat tecken är vid slakt av djur i lungorna eller körtlarna funna varhårdar eller förkalkade knölar (svulster), som knastra, då man skär igenom dem. En ledsam omständighet med denna sjukdom är, att det ofta kan gå flere månader ja till och med år innan några sjukdomstecken visa sig, och under denna tid sprider sig sjukdomen till både människor och djur.

Om man misstänker att denna sjukdom — för vilken människorna få lida så mycket och som åsamkat djuregarna så stora skador — finnes bland nötkreaturen på gården, bör man ovilkorligen låta undersöka sin ladugårdsbesättning av djurläkare. En sådan undersökning verkställes med ett ämne som benämnes tuberkulin, varför den ofta, ehuru orätt, kallas tuberkulinundersökning. Önskar man få sina djur undersökta för tuberkulos, kan detta även ske på statens bekostnad om anhållan därom göres hos kommunalordföranden eller guvernören.

Sjukdomen är obotlig varför någon behandling ej kommer i fråga.

Lungröta är en elakartad lungsjukdom, som endast förekommer hos hästar. Den är så smittosam att de flesta hästar i stallen snart insjukna så snart en häst blivit angripen av sjukdomen. Smittan utbreder sig antingen direkte från häst till häst eller också genom

de personer, som sköta hästarna. Även luften i stall, där sjuka hästar stå, är smittosam.

Sjukdomen börjar med feber (40° — 42°), matthet, svettning efter ganska obetydligt arbete, hjärtat bultar hårt, andningen är besvärad och ofta höres en kort, torr hosta. Viker man ögonlocken något nedåt, ser man att ögats slemhinna är gulaktig till färgen.

Vid denna mycket smittosamma sjukdom är det viktigt, att så fort som möjligt skilja den sjuka hästen från de friska t. ex. i ett varmt lider eller i kalvhuset. Såsom nämnt övergår sjukdomen ej på nötkreatur eller andra husdjur. Många hästar dö i lungröta, men ingalunda alla. Det är därför viktigt att snarast möjligt tillkalla djurläkare, ty genom riktig och snar hjälp kunna mer än hälften av de insjuknade hästarna räddas.

Blodstallning (ofta även kallad rödsot) är en under sommaren hos nötkreatur förekommande sjukdom, i vilken flere hundra kor årligen dö i vårt land. Särskilt mottagliga äro djur, inköpta från trakter, där blodstallning ej förekommer.

Orsaken till sjukdomen är ett mycket litet, endast genom mikroskop synligt smittämne, som lever i djurets blod. Hit kommer det ofta genom fästingar eller de s. k. skogsbässarna. Direkte från djur till djur smittas sjukdomen ej.

Sjukdomstecknen äro mycket lätta att igenkänna. Foderlusten avtager, kon giver ej så mycket mjölk som vanligt och djurets urin blir röd, slutligen svartröd. I början av sjukdomen har djuret ofta diarre, sedermera förstoppning.

Behandling: Emedan sjukdom ofta överföres genom fästingar bör djuret (särskilt dess svans och juver) tvättas med salt vatten samt inställas i ladugården, som bör vara sval med god luftväxling, men ej dragig. Till skydd emot flugorna lägger man ett tunt täcke eller ett par hopsydda säckar på djuret. Till föda erhåller det torrt hö, mjöldricka och rotfrukter. Dessutom bör djuret få rikligt med friskt vatten.

För blodstallning har man med fördel använt kamfertsprit och kinin. Emot förstoppning gives helst linfrö- eller havreslem i stora mängder, 5 à 6 liter. Viktigt är även att försöka förebygga sjukdomens utbrott. Detta lyckas delvis om man utdikar sankta betesmarker och röjer högmärkerna. Därjämte bör man undvika, att inköpa djur från andra trakter, men är detta nödvändigt, bör inköpet helst ske om hösten.

Vid sjukdomar och olycksfall bland våra husdjur är det av stor betydelse för djuregaren att veta, vad han bör göra för att lindra det sjuka djurets lidande och minska förlusten för sig själv. Ovangivna råd och anvisningar avse att hjälpa honom härmed och särskilt att lära den, som sköter djuren, att komma till rätta med egen kunskap eller att, då denna ej räcker till, vända sig till fackmannen d. v. s. djurläkaren. Djurens skötare böra i sådana fall ega lika goda eller bättre kunskaper än s. k. kloka grabbar ock andra kvacksalvare, vilkas in-

grepp vid behandling av sjuka djur ofta är så rå och hjärtlös men tillika ändamålslös, att djuren härigenom endast pinas. Och då barnen lära sig att enligt denna lilla bok eller djurläkarens anvisning sköta om sina vänner bland djuren, blir detta till glädje för föräldrarna och till välsignelse för djuren, som trivas bättre ju vänligare de behandlas.

Långt viktigare än att kunna behandla sjuka djur, är att på allt sätt försöka förhindra, att djuren ådraga sig sjukdomar och skador. För att djuren skola trivas och hålla sig friska fordra de framför allt:

1:o) en ljus, rymlig och varm bostad, i vilken frisk luft ofta insläppes;

2:o) tillräckligt mat och dryck på bestämda tider;

3:o) lämplig och vänlig behandling; samt

4:o) lämpliga rankor, seldon och skor åt hästen, som ej får tvingas att draga tyngre lass, än dess krafter medgiva.

Ihågkommas bör att en rätt och hjärtlöst behandlad häst gör dåligt arbete och fort blir utsliten, att en häftigt och ovänligt behandlad ko ger mindre mjölk och att en sparkad och piskad hund är en dålig gårdsvakt.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Om sjukdomar i allmänhet	3
Feber	7
Sår	10
Kontusioner och krosskador	11
Hudsjukdomar	13
Sjukdomar i rörelseorganen	16
Sjukdomar i matsmältningsorganen	21
Sjukdomar i andningsorganen	26
Sjukdomar i urin och könsorganen	27
Farsoter och andra smittosamma husdjurssjukdomar	29

THE UNIVERSITY OF

CHICAGO

LIBRARY

HOS SÖDERSTRÖM & C:o

SMÅSKRIFTER
I DJURSKYDD. I

CONSTANCE ULLNER:
BÄRNENS DJURSKYDDSLÄRA
PRIS: 75 P.

Pris: 75 penni.

lyp 260